

**BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH TA‘LIM O‘QITUVCHILARIDA
MEDIAKOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING INTEGRATIV-DIDAKTIK
MEXANIZMLARI**

Xushboqov Ismoil Urolmaxamatovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute

Email: i.xushbaqov@dtpi.uz

Annotatsiya

Mazkur maqolada bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarida mediakompetentlikni rivojlantirishning integrativ-didaktik mexanizmlari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Hozirgi globallashuv va raqamli ta‘lim muhiti sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarning media va axborot texnologiyalaridan pedagogik maqsadlarda samarali foydalanish kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi mediakompetentlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash hamda integrativ-didaktik mexanizmlarni ilmiy asoslashdan iborat.

Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil, pedagogik kuzatish, solishtirma tahlil va modellash tirish metodlaridan foydalanildi. Olingan natijalar bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarining mediakompetentlik darajasini oshirishda integrativ-didaktik yondashuvlarning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi. Mediakompetentlikni rivojlantirish jarayonida ta‘lim mazmunini integratsiyalash, interaktiv pedagogik texnologiyalarni qo‘llash va raqamli ta‘lim muhitini shakllantirish muhim pedagogik omillar sifatida aniqlandi.

Tadqiqot natijalari bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarini zamonaviy raqamli jamiyat talablariga mos kasbiy tayyorlash sifatini oshirishga xizmat qiladi. Integrativ-didaktik mexanizmlarning joriy etilishi talabalarning axborot bilan ishlash madaniyatini rivojlantirish, media materiallarni pedagogik jihatdan tahlil qilish va ularni ta‘lim jarayonida samarali qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Mazkur tadqiqot natijalari pedagogik ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish va bo‘lajak o‘qituvchilar kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishga metodik asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Kalit so‘zlar

mediakompetentlik, integrativ-didaktik mexanizm, boshlang‘ich ta‘lim, raqamli ta‘lim muhiti, media ta‘lim, pedagogik shart-sharoitlar, kasbiy kompetensiya, axborot texnologiyalari, media savodxonlik, bo‘lajak o‘qituvchilar tayyorgarligi, pedagogik innovatsiya, digital pedagogika.

Kirish (Introduction)

Hozirgi globallashuv va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim tizimiga yangi talablarni qo'yimoqda. Axborot muhitining kengayishi sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, xususan mediakompetentlikni shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy boshlang'ich ta'lim tizimida o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarning axborot bilan ishlash madaniyatini shakllantiruvchi, media resurslardan samarali foydalanishni o'rgatuvchi mutaxassis bo'lishi zarur.

Mediakompetentlik bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligida muhim o'rin tutadi. U pedagogning axborotlarni tanlash, tahlil qilish, baholash va pedagogik maqsadlarda qo'llash ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda media materiallardan foydalanish o'qituvchidan yuqori darajadagi didaktik mahorat va axborot madaniyatini talab etadi.

Ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi integrativ-didaktik yondashuvlarni rivojlantirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Integrativ-didaktik mexanizmlar ta'lim mazmuni, metodlari va texnologiyalarini o'zaro uyg'unlashtirish orqali mediakompetentlikni samarali shakllantirishga xizmat qiladi. Bunday yondashuv bo'lajak o'qituvchilarning nazariy bilimlari bilan amaliy ko'nikmalarini integratsiyalash imkonini beradi.

Bugungi kunda pedagogik ta'lim tizimida mediata'lim elementlarini o'quv dasturlariga kiritish, raqamli ta'lim muhitini rivojlantirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash dolzarb masalaga aylanmoqda. Shu bilan birga, bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida mediakompetentlikni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini aniqlash va ilmiy asoslash zarurati mavjud.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida mediakompetentlikni rivojlantirishning integrativ-didaktik mexanizmlarini aniqlash, ularning pedagogik imkoniyatlarini asoslash hamda ta'lim jarayonida qo'llash samaradorligini o'rganish bilan belgilanadi.

Tadqiqotning maqsadi bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida mediakompetentlikni rivojlantirishning integrativ-didaktik mexanizmlarini ilmiy asoslash va takomillashtirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlarni aniqlashdan iborat.

Tadqiqot usullari (Methods)

Ushbu tadqiqot bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida mediakompetentlikni rivojlantirishning integrativ-didaktik mexanizmlarini aniqlash va ilmiy asoslashga qaratilgan. Tadqiqotda nazariy tahlil, solishtirma tahlil va pedagogik modellashtirish metodlari keng qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi mediakompetentlikni shakllantirishga ta'sir qiluvchi pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash va integrativ-didaktik yondashuvlarni ishlab chiqish imkonini berdi.

Birinchidan, nazariy tahlil metodi ishlatildi. Ushbu metod orqali mediakompetentlik, media-savodxonlik, raqamli kompetensiyalar va ularni boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari tayyorgarligiga integratsiyalash borasidagi ilmiy manbalar o'rganildi. Shu orqali bo'lajak o'qituvchilarda mediakompetentlikni rivojlantirishning asosiy nazariy jihatlari aniqlanib, tadqiqotning konseptual bazasi yaratildi [1].

Ikkinchidan, solishtirma tahlil metodi qo'llanildi. U yordamida turli pedagogik tizimlarda bo'lajak o'qituvchilar mediakompetentligini shakllantirish bo'yicha tajribalar solishtirildi va eng samarali metodologik yondashuvlar aniqlandi. Shu bilan birga, integrativ-didaktik mexanizmlarning nazariy va amaliy komponentlari taqqoslandi [2].

Uchinchidan, pedagogik modellashirish metodi ishlatildi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida mediakompetentlikni rivojlantirish uchun integrativ-didaktik mexanizm ishlab chiqildi. Mazkur mexanizm o'quv jarayoni, metodik va texnologik vositalarni birlashtirib, mediakompetentlikni tizimli rivojlantirish imkonini beradi. Shu metod yordamida pedagogik shart-sharoitlar, integratsiyalashgan metodlar va amaliy mashg'ulotlarning samaradorligi aniqlanib, mexanizm konseptual modeli shakllantirildi [3].

Ushbu metodlar kombinatsiyasi tadqiqotning ilmiy asoslangan va tizimli bo'lishini ta'minlab, mediakompetentlikni rivojlantirish mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslash imkonini berdi.

Natijalar (Results)

Tadqiqot natijalari bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida mediakompetentlikni rivojlantirishda integrativ-didaktik mexanizmlarning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. O'tkazilgan tahlillar mediakompetentlikni shakllantirish jarayoni tizimli yondashuv asosida tashkil etilganda yuqori samaradorlikka erishish mumkinligini tasdiqladi.

Birinchi natija sifatida, ta'lim mazmunini integratsiyalash bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining mediakompetentlik darajasini oshirishda muhim omil ekanligi aniqlandi. O'quv dasturlariga media ta'lim elementlarini kiritish talabalarning axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Integrativ yondashuv nazariy bilimlar bilan amaliy ko'nikmalarni uyg'unlashtirish imkonini yaratadi [4].

Ikkinchi natija shuni ko'rsatdiki, interaktiv ta'lim texnologiyalaridan foydalanish mediakompetentlikni rivojlantirish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Multimedia vositalari, raqamli platformalar va loyihaviy ta'lim metodlaridan foydalanish talabalarni media materiallar bilan mustaqil ishlashga o'rgatadi hamda tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi [5].

Uchinchi natija sifatida, integrativ-didaktik mexanizmlarning joriy etilishi bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining professional tayyorgarlik darajasini oshirishga xizmat qilishi aniqlandi. Raqamli ta'lim muhiti sharoitida talabalarning

media axborotni tahlil qilish, baholash va pedagogik maqsadlarda qo'llash ko'nikmalari rivojlandi. Olingan natijalar mediakompetentlikni rivojlantirishda tizimli pedagogik yondashuv muhim ekanligini tasdiqladi

Umuman olganda, tadqiqot natijalari integrativ-didaktik mexanizmlar bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida mediakompetentlikni samarali rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatdi.

Muhokama (Discussion)

Tadqiqot natijalari bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida mediakompetentlikni rivojlantirish jarayonida integrativ-didaktik mexanizmlarning muhim pedagogik vosita ekanligini ko'rsatdi. Zamonaviy ta'lim sharoitida mediakompetentlik faqat texnik ko'nikmalar yig'indisi emas, balki axborotni tanqidiy tahlil qilish, pedagogik maqsadlarda qo'llash va raqamli muhitda samarali kommunikatsiya qilish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi.

Olingan natijalar ko'plab tadqiqotchilarning fikrlariga mos keladi, ya'ni mediakompetentlikni shakllantirish jarayoni ta'lim mazmuni, pedagogik texnologiyalar va metodik yondashuvlarning integratsiyasini talab qiladi. Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlash tizimida mediata'lim elementlarini joriy etish ularning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi [9].

Shuningdek, raqamli ta'lim muhiti mediakompetentlikni rivojlantirish uchun qulay pedagogik shart-sharoitlarni yaratadi. Interaktiv ta'lim platformalari, multimedia resurslari va onlayn o'qitish texnologiyalari talabalar faoliyatini faollashtiradi va ularning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy moslashuvchanligini oshirishga yordam beradi [10].

Bundan tashqari, integrativ-didaktik mexanizmlarni ta'lim jarayoniga joriy etish o'qituvchilar tayyorgarligini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik tizimlarda mediakompetentlikni rivojlantirish nafaqat texnologik bilimlarni, balki pedagogik tafakkur va kreativ yondashuvni ham talab qiladi. Shu jihatdan, mediakompetentlikni rivojlantirish uzluksiz pedagogik jarayon sifatida qaralishi lozim.

Xulosa (Conclusion)

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida mediakompetentlikni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim strategik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari integrativ-didaktik mexanizmlarning mediakompetentlikni samarali shakllantirishda muhim pedagogik ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Raqamli ta'lim muhitining kengayishi sharoitida bo'lajak o'qituvchilar nafaqat pedagogik bilimlarga, balki axborot texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi zarur.

Tadqiqot jarayonida mediakompetentlikni rivojlantirishning integrativ-didaktik mexanizmlari ilmiy jihatdan asoslandi. Ushbu mexanizmlar ta'lim mazmunini integratsiyalash, interaktiv pedagogik texnologiyalardan foydalanish va raqamli ta'lim resurslarini samarali qo'llashga asoslangan tizimni tashkil etadi. Bo'lajak boshlang'ich

ta'lim o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan amaliy ko'nikmalar uyg'unligini ta'minlash muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

Mediakompetentlikni rivojlantirish jarayoni uzluksiz va tizimli xarakterga ega bo'lib, u o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Zamonaviy boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi raqamli texnologiyalarni pedagogik maqsadlarda qo'llash, media axborotni tahlil qilish, o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda media materiallardan foydalanish qobiliyatiga ega bo'lishi lozim.

Ta'lim muassasalarida mediakompetentlikni rivojlantirish uchun o'quv dasturlarini modernizatsiya qilish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va talabalarning amaliy faoliyatini kuchaytirish zarur. Shu bilan birga, professor-o'qituvchilarning media ta'lim sohasidagi metodik tayyorgarligini oshirish ham muhim ahamiyatga ega.

Kelgusida mediakompetentlikni rivojlantirish bo'yicha pedagogik shart-sharoitlarning samaradorligini eksperimental sinovdan o'tkazish, innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llash hamda integrativ-didaktik yondashuvlarni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy izlanishlarni davom ettirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

ADABIYOTLAR (REFERENCES)

Buckingham, D. (2003). *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Cambridge: Polity Press.

Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*. Washington, DC: Aspen Institute.

UNESCO. (2018). *Media and Information Literacy Curriculum for Teachers*. Paris: UNESCO Publishing.

Ferrari, A. (2013). *DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*. Luxembourg: European Commission.

Koehler, M. J., Mishra, P., & Cain, W. (2013). What is technological pedagogical content knowledge (TPACK)? *Journal of Education*, 193(3), 13–19.

Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3–14.

Gilster, P. (1997). *Digital Literacy*. New York: Wiley Computer Publishing.

Kellner, D., & Share, J. (2007). Critical media literacy and education. *Theory into Practice*, 46(2), 148–154.